

1945-1950 Döneminde Türk Dış Politikasının Propagandası Üzerine Bir Girişim: New York Haberler Bürosu *

A Propaganda Initiative of Turkish Foreign Policy Between 1945-1950: New York News
Bureau

Melih DUMAN**

Öz

Bu çalışma 1945-1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri'nin gerçekleştirdiği propaganda örneği açısından New York Haberler Bürosu'nun değerlendirilmesini ele almaktadır. II. Dünya Savaşı ertesinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden algıladığı tehdit üzerine, Türkiye'nin dış politikasında savaş dönemi uygulamalarına son verilerek değişikliğe gidilmiştir. Türkiye'nin değişen dış politikası doğrultusunda, iki yönde propaganda izlediği görülmüştür. Bunlardan ilki ülke içerisinde izlediği Milli Birlik Propagandası'dır. İkincisi ise yurt dışında, Sovyetler'e karşı Batılı ülkelerin, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin, desteğini almak üzere gerçekleştirdiği tanıtıcı propagandadır. Çalışmamızın kapsamı, bu ikinci istikamet doğrultusunda Türkiye'yi ABD'de yetkililere ve kamuoyuna tanıtmak üzere, bir nevi kamu diplomasisi amacıyla kurulan New York Haberler Bürosu'nu kuruluşu, amaçları ve faaliyetleri etrafında irdelemek ve dönemin dış politikası içerisinde değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: New York Haberler Bürosu, Dış Politika, Cumhuriyet HalkPartisi, Soğuk Savaş, Propaganda

Abstract

This study deals with the evaluation of the New York News Bureau in terms of the propagandas of the Republican People's Party Governments between 1945 and 1950. After the Second World War, faced with the threat of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), Turkey has gone to changes in foreign policy

* Bu çalışma, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında tamamlanan "II. Dünya Savaşı Sonrasında, CHP Hükümetlerinin Dış Politikaya Yönelik Propaganda Faaliyetleri (Amaçlar, Araçlar, Yönelişler)" isimli doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

** Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye, melihduman1@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-6861-615X.

by putting an end to wartime applications. In accordance with the changing foreign policy of Turkey, two types of propaganda were followed. The first one is the National Unity Propaganda that was followed inside the country. The second one was the introductory propaganda to get the support of Western countries, especially of the United States of America against USSR. Within the scope of our study, we will scrutinize the New York News Bureau, which was founded as a means of public diplomacy to introduce Turkey to US officers and public, with regard to its foundation, objectives and activities and we will also evaluate the Bureau in terms of the foreign policy framework of the era.

Keywords: New York News Bureau, Foreign Policy, Republican People's Party, Cold War, Propaganda

Giriş

İtalyancadan dilimize geçen propaganda kavramı Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğüne göre manaca; bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı ve diğer yollarla gerçekleştirilen çalışma olarak kabul edilmektedir. Arsev Bektaş'ın (2002) da ifade ettiği gibi, "kasti aşılama düşüncesi etrafında bir fikri telkin etmek maksadıyla gerçekleştirilen propaganda faaliyetinde, amaca ulaşmak doğrultusunda uygulanan strateji ve taktiklerin tümü propagandanın izleyeceği yolu oluşturur" (s. 204).

Kısaca bir fikri yaymak amacıyla gerçekleştirilen çalışma olarak kabul edilen propaganda, sosyal bilimlerin doğası gereği sınırları, kapsamı tartışılarak genel geçer bir forma sokulmak istenmiştir. Bu doğrultuda Jean Marie Domenach (1969), propagandanın iki kaynağı olduğunu vurgulayarak önemli bir saptama gerçekleştirmiştir. Buna göre propaganda, reklam ve politik amaçlar etrafında gerçekleştirilmektedir. Domenach'e göre reklam ve politik ülkücülük birbirine benzeyen hatta birbirinden türemiş olan iki kaynaktır. Propaganda ile reklam arasındaki ilişki daha çok propagandanın reklamın buluş ve başarılarından yararlanmasıyla ilgilidir (s. 17-20). Devletlerarası ilişkiler göz önüne alındığında propaganda olarak kabul edilen propaganda kaynağının politik ülkücülük olduğu bilinmektedir. Bu sebeple çalışmamız içerisinde inceleyeceğimiz propaganda siyasal propaganda olacaktır. 20. yüzyılda siyaset bilimciler, propaganda tartışmalarını sistemleştirmek için propagandanın terim anlamını yeniden tanımlamışlardır. Bu ise, propagandanın anlamı ve sınırları ile ilgili bir dizi tartışmayı gündeme getirmiştir. Terence H. Qualter'a (1980) göre bu anlamda Walter Lippmann gibi küçük bir aydın azınlığa ulaşan isimler dışında ilk isim, R. J. R. G. Wreford sayılmaktadır (s. 259). Wreford propagandayı, 'ilgi çekici enformasyon ve kanaat yayma işlemi' olarak tanımlamaktadır (akt. Qualter, 1980, s. 259). Qualter'a (1980) göre ise propaganda sadece bundan ibaret değildir (s. 259-260). Qualter'in ifadesiyle propagandayı biraz daha genel biçimde tanımlayan Harol D. Laswell'e göre propaganda, 'belirgin sembollerin manipülasyonu aracılığıyla kolektif tutumların yönetilmesidir'. Propagandayı bir tutum olarak belirten Laswell'e göre propaganda, belirli değerlendirme kalıplarına uygun şekilde hareket eğilimidir (akt. Qualter, 1980, s. 260-261). Laswell'in tanımından hareketle propaganda kavramının en önemli öğelerinden birisinin belirgin bir amaç çevresinde olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Yani propaganda, kasıtlı olarak fikir ve doktrinlerin aşılması girişimidir (Onaran, 1984, s. 67). Propagandayı bir başka açıdan ele alan

isim ise Leonard W. Doob'tur. Doob'a göre propaganda, bir toplumda belirli bir zamanda bireylerin davranışları üzerinde, denetim ve hakimiyet kurmak için maksatlı ve maksatsız yapılan girişimlerdir (akt. Bektaş, 1996, s. 151-152).

Propaganda kavramına daha daraltıcı bir açıklama getiren Faik Türkmen (1965) propagandayı, bir memleketin iç ve dış politikasına dair bir amacın gerçekleşmesinde rolü ve yardımı olacak şahıslar, zümreler ve kütellere tesir yapabilecek faaliyetler olarak kabul etmektedir (s. 3). Şu halde propagandanın hedef kitlesinin toplum olduğu ve toplumdaki bireylerin kitlesel psikolojilerine yönelik olduğu söylenmelidir. Zira Selâhattin Ertürk'e (1951) göre propagandanın oynadığı rol, ruhi ve manevi sahalara yöneliktir. Bir amaç dairesinde erişilmek istenilen gayeye ulaşmak için çeşitli vasıtalarla söz, yazı, resim, film, radyo, istenilen fikir ve kanaatlerin kamuoyuna kitlesel olarak nüfuz ettirilmesidir (s. 5).

Çalışmamız kapsamında incelenecek olan propaganda çalışması ise Türkiye'nin 1945-1950 yılları arasında izlediği dış politikanın doğal bir uzantısıdır. II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında dünyada ve Türkiye'de meydana gelen bir takım makro değişimler, kendisini Türk dış politikasının 1945'ten sonra geçirdiği evrede göstermiştir (Sander, 1996, s. 226-227). II. Dünya Savaşı'nın bitiminin hemen ertesinde başlayan sıcak diplomatik çatışma veya daha çok bilinen adıyla Soğuk Savaş (Armaoğlu, 1991, s. 419), Sovyet Rusya'nın (SSCB) Türkiye'den Boğazlar geçişinde üs ve Kars-Ardahan toprak talepleri neticesinde, Türk siyasal hayatında önemli değişimleri başlattığı bir safha olmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 1973, s. 263-266). II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan ve 1950 yılına kadar süren dönemde Türkiye'nin uyguladığı propaganda faaliyetleri ise ülkenin bu dönemde izlediği dış politikanın bir uzantısıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri II. Dünya Savaşı sonrasında, Sovyet Rusya'dan algıladığı tehdit karşısında gerek dışarıdan gerekse Sovyet Rusya'nın içerideki uzantıları ile Türkiye'nin milli bütünlüğüne ve bağımsızlığına; tarihsel Sovyet arzularının zarar vereceğini düşünmüştür (Gürün, 1991, s. 314-316). Bu durumun doğal neticesi olarak Türk dış politikasında köklü bir değişiklik meydana gelmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca sürdürülen 'denge' politikası, (Deringil, 1994, s. 268) Sovyet tehdidiyle birlikte, yerini açık 'dost/düşman' tanımlamasına bırakmıştır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte dış politikada yaşanan gelişmeler ışığında, Ruslara karşı sürdürülen temkinlilik politikasının yerini 'düşman' algısı alırken, Batı'nın tarihsel süreçte müttefik olarak görülen yapısı, kuvvetlenmiştir. 1945-1950 yılları arasında son kez iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde, Sovyetler'in Türkiye'ye yönelik girişeceği tehdide karşı koyabilmek ve bu doğrultuda kamuoyunun desteğini almak üzere propaganda yapılmıştır. Türk dış politikasının milli güvenlik ekseninde, halkın Sovyetlere karşı harekete geçerek topyekûn mücadele etmesini sağlamak üzere, kitle iletişim araçları ile propaganda gerçekleştirilmek istenmiştir. Türkiye, bu dönemde yurt dışında yürüttüğü çalışmalarda ise özellikle, SSCB'ye karşı müşterek mücadeleye giriştiği, Batılı devletler nezdinde kendini tanıtmaya ve destek almaya yönelik propaganda faaliyeti izlemeye çalışmıştır.

Türkiye'nin Sovyet Rusya tehlikesine karşı destek sağlamak üzere, Batılı devletler arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), oldukça önemli bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Türk dış politikasının geleneksel yapısında önemli bir müttefik olarak görülen İngiltere, II. Dünya Savaşı'ndan

zayıflayarak çıkması sebebiyle kendisinin bıraktığı boşluğu, Sovyet Rusya'ya karşı ABD'nin doldurması için Türkiye'nin ve Yunanistan'ın himaye edilmesini istemiştir ("Draft suggestions for", 1947). Bu doğrultuda 1945 yılından sonra Türkiye'nin dış politikasında İngiltere'nin görece konumu azalırken ABD'nin öneminin arttığı görülmüştür. İngiltere'nin Türkiye ile tarihsel ilişkileri, Türkiye'nin İngiltere'de veyahut da İngiltere'nin Türkiye'de tanıtılmasını daha az gerekli kılarken ABD'nin Türkiye'yi, Türkiye'nin de ABD'yi çok fazla tanımadığı bir evrede, ABD desteğini sağlamak üzere Türkiye'nin tanıtılması çok daha ehemmiyetli bir konu haline gelmiştir. ABD kamuoyunun alınan siyasi kararlar üzerinde, belirleyici olması (Arı, 2000 s. 32), Türkiye'nin Sovyet Rusya karşısında yalnızca resmi görevlilerin değil aynı zamanda kamuoyunun da desteğini almasını zaruri hale getirmiştir. Bu durumun en açık göstergesi Truman Doktrini sonrasında yaşanmıştır. Türkiye verilecek yardım konusunda kamuoyunun Türkiye yanlısı olmadığı gibi bazı devlet yetkililerinin de geçmiş ve yakın dönemde yaptığı bazı uygulamalardan dolayı Türkiye'ye yardım konusunda isteksiz davrandıkları görülmüştür (CA, 30 1 0 0-101-626-5-F11). Gerek ABD'de kamuoyunun gücü gerekse Türkiye'nin ABD'nin siyasi ve ekonomik desteğine gereksinim duyması, CHP Hükümetlerinin kamu diplomasisini kullanmasını zaruri hale getirmiştir. Sadece hükümetlerin değil, hükümet dışı grupların, uluslararası organizasyonların ve bireylerin üzerinde yapılan etkileşim olarak tanımlanan kamu diplomasisi (Yıldırım, 2014, s. 109) bu hususiyetiyle propagandanın bir alt çalışma alanı olarak değerlendirilmektedir. Zira kamu diplomasisi, "uluslararası ortamda bir devletin, dış politikasının icrasında kullandığı resmî diplomatik kanallara ilave olarak, birey, grup, şirket vb. unsurlarını devreye sokarak hedef toplumu ve karar vericilerini olumlu şekilde etkilemek suretiyle kendi milli çıkarlarını" benimsetmek, telkin etmek amacına hizmet etmektedir (Karadağ, 2012, s. 14-15). Bu doğrultuda ABD'nin Türk dış politikasında kazandığı önem, Türkiye'nin kamu diplomasisine kayıtsız kalmasını engellemiştir. Her ne kadar ABD'de kamuoyu oluşturma çalışmaları daha erken bir tarihte başlamışsa da bu çalışmaların sürdürülmediği görülmüştür (Kamel, 2014, s. 291-293). Bu durumun II. Dünya Savaşı sonrasındaki değişimlere kadar sürdüğü görülür. Özellikle SSCB tehlikesi karşısında ABD ile ittifak etmek isteyen CHP Hükümetleri, ABD'nin siyasi ve ekonomik desteğini almak üzere, New York Haberler Bürosu ile ABD kamuoyunun ve karar vericilerin Türkiye yanlısı olmalarını sağlamak için propaganda/kamuoyu diplomasisi gerçekleştirmek maksadı ile harekete geçmiştir.

Bu doğrultuda çalışmamız kapsamında değerlendirdiğimiz New York Haberler Bürosu'nun 1945-1950 yılları arasındaki CHP Hükümetleri tarafından, Türkiye'nin ABD'de de tanıtılması ve ABD'nin desteğinin alınması için ihdas edildiği görülmüştür. Bu kapsamda, propaganda maksadıyla kurulan Haberler Bürosu'nun kuruluş nedenleri ve faaliyetleri incelenerek nasıl bir çalışma gerçekleştirdiği irdelenmeye çalışılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada kamuoyu diplomasisinin bir örneği olarak 1945-1950 yılları arasında, Türkiye tarafından ABD'de propaganda faaliyetleri gerçekleştiren New York Haberler Bürosu'nun yapısı ve faaliyetleri ile ilgili verileri analiz etmektedir. New York Haberler Bürosunun analiz edilmesinde 1945-1950 yılları arasındaki dönem referans alınmıştır. New York Haberler Bürosunun kuruluş

tarihi her ne kadar 1947 yılı ise de Haberler Bürosu'nun kurulmasına etki eden siyasal gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için süreç 1945-1950 olarak belirlenmiştir.

New York Haberler Bürosu'yla ilgili yapılan analizde kullanılan veriler, belgesel kaynak taraması yönetimiyle gerçekleştirilen inceleme sonucunda elde edilmiştir. Analiz edilen materyal, New York Haberler Bürosu'na ait resmi arşiv kayıtlarını, gazeteleri, dergileri ve Büro'nun yayınladığı kitap ve broşürleri kapsamaktadır. Türkiye Cumhuriyet Tarihi Arşivi bu anlamda New York Haberler Bürosu ile ilgili önemli kaynakları barındırması hasebiyle çalışmamızın en temel kaynağı olmuştur. Arşiv taraması sonucunda elde edilen veriler, New York Haberler Bürosu'nun hangi amaçlarla ve nasıl kurulduğu sorularının cevabını vermiştir. Arşiv dışında ikinci önemli kaynağımız ise Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından periyodik olarak yayınlanan *Ayın Tarihi* dergisi olmuştur. *Ayın Tarihi* bu anlamda New York Haberler Bürosu'nun ABD'de hangi araçları ne şekilde ve nasıl kullandığının öğrenilmesi yönünden oldukça önemli bir katkı sağlamıştır. Ayrıca *Ayın Tarihi* dışında *Ulus* gazetesinde yer alan Büro ile ilgili haberlerden de istifade edilmiştir. Arşiv ve basın dışında diğer bir önemli kaynağımız ise TBMM tutanaklarıdır. Meclis'te bütçe görüşmeleri sırasında Basın Yayın Genel Müdürlüğü ve New York Haberler Bürosu'yla ilgili hazırlanan raporlar, Haberler Bürosu'nun durumunun anlaşılması adına önemli bir kaynak sunmuştur.

Çalışmada belgesel kaynak tarama vasıtasıyla elde edilen veriler ışığında Türkiye'nin ABD'de gerçekleştirdiği propaganda/kamu diplomasisi faaliyetlerinin nasıl kurumsallaştığı, hangi araçlarla gerçekleştirildiği ve nasıl bir etki bırakmak istediği değerlendirilmiştir. Sonuç itibarıyla bu çalışma, Soğuk Savaş'ın erken sayılabilecek bir döneminde, Türkiye'nin SSCB tehlikesine karşı ittifak arayışında bulunduğu ABD'de, kamuoyu ve resmi kanallara yönelik olarak 'hangi gerekçelerle' ve 'nasıl bir faaliyet' yürüttüğünü değerlendirmeye çalışmaktadır.

New York Haberler Bürosu: Kuruluş ve Teşkilat

II. Dünya Savaşı'nın mali ve siyasi yükü nedeniyle etkinliğini savaş sonrası kaybeden İngiltere'nin yerini alan ABD, Türkiye'nin Sovyet Rusya karşısında yaşadığı tehdit, işgal ve savaş endişesi sebebiyle geleneksel olarak Batı'yla sürdürdüğü yakın dış politikasında yeni ve güçlü bir devlet olarak ortaya çıkmıştır (Sever, 1997, s. 42-43). Türkiye'nin İngiltere'yle geçmişten gelen ikili diplomatik ve tarihi ilişkileri, Türkiye'nin İngiltere'de yeterince tanınmasını sağlarken, ABD Türkiye'nin tanınmadığı ve bilinmediği bir yerdirdi. Türkiye'nin Sovyet Rusya'nın karşısında, denge unsuru olarak gördüğü ABD'de yeterince tanınması, mali açıdan da Truman Doktrini, Marshall Yardımları ile aldığı desteğin sürmesi için elzem görülmüştür. Türkiye'nin yurt dışında propaganda görevi verilen, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün yeterince faal çalışmaması, ABD'de Türkiye'nin tanıtılması için yeni bir kurumun varlığını mecbur kılmıştır. Üstelik Truman Doktrini görüşmeleri esnasında Türkiye'ye yapılacak yardım konusunda, Türkiye'yi savunan diplomat ve yetkililerin Türkiye lehine dostluk beslememeleri Türkiye'nin halk nezdinde ve yetkililer arasında dahi yeterince tanınmamasının görülmüş olması, Türkiye'nin yeni müttefiki ABD'de tanıtılmasını mecburi hale getirmiştir (CA, 30 1 0 0-101-626-5-F11). "Birleşik Amerikada Türkiye'nin az tanınmış olması hasabile, hem memleketimizi Amerikalılara tanıtmak hem de yabancı tahriklere ve bilhassa ermeniler tarafından aleyhimizde

yapılan kötü propagandaları icabı veçhile önlemek için” (CA, 30 10 0 0-85-564-2-85) ABD’de bir Haberler Bürosu kurulması planlanmıştır. ABD Büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur, 1946 yılında Türkiye’de bulunduğu sırada, haberler bürosu hususunda bizzat hazırladığı projeyi gerekli onayları aldıktan sonra gereğini yapmak üzere Basın Yayın Genel Müdürlüğü’ne tevdi etmiştir. Dışişleri Bakanı Hasan Saka, başbakana gönderdiği 12 Nisan 1947 tarihli yazıda, Haberler Bürosu’nun kurulması hakkındaki görüşlerini bildirmiştir:

Dış siyasetimizde Amerika dostluğu esaslı bir yol oynamaya başladığı ve Birleşik Amerika dostluğu esaslı bir rol oynamaya başladığı ve Birleşik Devletlerin dünya işlerinde en önemli mevki işgal etmekte buldukları bu sırada, Bakanlığım, Vaşington Büyük Elçimizin yukarıda anılan teklifinin vakit geçirilmeden tatbik mevkiine konulmasının ve bunun kurmak üzere bulunduğumuz Birleşmiş Milletler nezdindeki Delegasyonumuz teşkilatı ile birlikte mütalea edilmesinin çok muvafık olacağı mülahazasındadır. Amerika’da Türkiye’yi tanıtmak ve sevdirmek için sarf edeceğimiz her türlü gayretin, katlanacağımız her türlü fedakârlığın memleketimiz için ancak hayırlı neticeler vereceği bir hakikattir. Aynı zamanda Amerika efkârı umumiyesinin özelliği itibarile kuracağımız teşkilatın bu memleketin hususiyetlerini karşılayacak surette olmasına da bilhassa dikkat etmemiz lâzımdır. Bu bakımdan büro’da çalışacak memurların İngilizce diline tam mânası ile vukufu olan ve Amerikan zihniyeti ile ülfeti bulunan ve yahut bu zihniyete kendini kolaylıkla adapte edebilecek kaabileyette kimselerden seçilmesi Bakanlığımca bir zaruret olarak mütalaa edilmektedir. (CA, 30 10 0 0-85-564-2-85)

Buna göre, Dışişleri Bakanlığı sürecin bir an önce hızlandırılması istemektedir. Zira Baydur’a göre, kurulmasına karar verilen Haberler Bürosu eğer daha önce kurulmuş olsa idi, New York’taki Ermeni Millî Komitesi’nin 30 Nisan-4 Mayıs arasında tertiplelediği Dünya Ermenileri Kongresi’ne karşı Büro, hem Ermenilerin propagandasına karşı koyabilecek hem de aynı zamanda Birleşmiş Milletler teşkilatını ve bilhassa Amerika kamuoyunu Türkiye hakkında aydınlatmaya başlamış bulunacaktır. Büyükelçi, pek çok ülkenin ABD’de bu şekilde çalışmakta olduğunu da bildirmiştir. Büyükelçinin notlarından, 1947’e kadar henüz ABD’deki sistemin öğrenilemediği görülmektedir. Dışişleri Bakanı konunun önemi dolayısıyla, bütçe sebebiyle Amerika Türk Haberler Bürosu’nun 1947’nin kalan aylarında kurulmasına Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü’nce imkân görülmediği takdirde, “İsviçre, Fransa, İtalya, Mısır, v.s. gibi memleketlerdeki siyasi bakımdan ikinci derecede faydalı basın teşkilatımızın bir kısmının anılan büroya ayrılmasını ve lüzum görüldüğü takdirde bu teşkilatın gelecek sene bütçesi ile tekrar ihyasını muvafık bir hal şekli” gördüğünü bildirmiştir (CA, 30 10 0 0-85-564-2-85).

5 Mayıs 1947 tarihinde Basın Yayın Genel Müdürü Nedim Veysel İlkin’den Başbakanlığa gönderilen yazıda, Dışişleri Bakanlığının vaki müracaatı üzerine yapılan tespitler bildirilmiştir. İlkin, Dışişleri Bakanlığının gibi Amerika’da bir haberler bürosu kurulmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğu kanaatinde olduklarını ve bu sebeple Teşkilat mevzuatında konu ile ilgili alan açmak üzere tadilat yapıldığını ifade etmektedir. İlkin, Dışişleri’nin haberler bürosunu bir an önce kurmak üzere İsviçre, Rusya, Mısır, Fransa’da bulunan basın ataşeleri kadrolarının New York’a intikali görüşünü ise ilk bakışta uygun bir çare gibi görse de, “bu memuriyetlere tayin edilirken, kendilerinde gidecekleri yerler

için aranmış olan şahsî vasıflar, Amerikada kurulacak Haberler Bürosunda istihdamları takdirine hizmetlerinden büyük faydalar sağlayacak mahiyette olduğunu tahmin etmiyoruz” diyerek olumsuz karşılamıştır (CA, 30 10 0 0-85-564-2-85). Genel müdür, Amerika’da Türkiye Haberler Bürosunun kurulması için duyulmakta olan ihtiyacı noksansız sağlayacak tasarının hukukilik kazanmasının gecikecek olması ve Dışişleri Bakanlığı’nın teklif ettiği ataşeliklerin ABD’ye kaydırılmasının fayda sağlamayacağı düşüncesi üzerine yapılabilecekleri şu şekilde tespit etmiştir:

1 – Teşkilât Kanunumuzun 44 üncü maddesine göre, Genel Müdür, lüzum görülen mütehasıslara beş yıla kadar sözleşme imzalamaya yetkilidir. Bu yetkiye dayanılarak Amerika’daki propaganda işlerimizi çevirmek üzere sözleşme ile bir mütehasıs istihdamı mümkün görülmektedir.

2 – Bu iş için New York’ta çalıştırılması uygun olacağı düşünülen bu mutahassısın, hem faaliyetlerini takviye ve teksif etmek, hem de orada yapılması zaruri olan birçok masrafların bütçemizden ödenmesini kanunen mümkün hale getirmek üzere, Washington’daki Basın Ataşeliği kadrosunu New York’a nakletmek lazım gelecektir.

3 – Bu tedbir sayesinde, Haberler Bürosu’nun masraflarını, Bütçemizin Basın Ataşeleri Bölümünde ödemek mümkün olabilirse de, esasen tamamı 77.000 Liradan ibaret olan bu ödeneğin mühim bir kısmı şimdiye kadar sarfedilmiş bulunmaktadır. Yeniden kurulacak böyle bir servisin masraflarını eldeki ödenek bakiyesi ile karşılamaya imkân görülmemektedir. Basın Ataşeliğinin Washington’dan New York’taki yeni Haberler Bürosu’nun masrafları da katılacaktır. Kaldı ki, Washington’da, hiç değilse Basın Ataşe Muavinimizi bulundurmamak lüzumu dolayısıyla, oradaki masraflarımız da eskisine yakın bir nispette devam edecektir.

4 – New York’a gönderilecek mütehasıs ile Basın Ataşemizin birlikte çalışmalarıyla meydana gelecek olan Haberler Bürosu’nun, haber bakımından bol bol beslenmesi zarureti aşikârdır. Bu işin iyi görülmesi için lüzumlu telefon, telgraf vesaire haberleşme ücret ve giderlerinin de şimdiden derpiş edilmesi gerekmektedir. Buradan her gün muntazaman çekilecek telgrafların ve uçakla gönderilecek sair haber malzemesinin lüzumlu kıldığı masrafları karşılamak için mezkûr bölüme en az 200.000 Liralık bir ek ödenek konulması zarureti vardır. Ayrıca, Amerika’dan buraya çekilecek telgrafların masraflarına karşılık olmak üzere bu yekûna bir miktar daha eklenmesi lazım gelecektir. (CA, 30 10 0 0-85-564-2-85)

24 Haziran 1947’de Başbakanlık makamı tarafından alınan kararla “ücretleri, 1947 yılı Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü bütçesinde 5090 sayılı kanunla açılan 95/A (geçici hizmetliler ücreti) bölümüne konulan ödenekten verilmek üzere, Amerika’da kurulan Haberler Bürosunda çalıştırılacaklara ait kadroların onanması” kararlaştırılmıştır. Karara göre, Haberler Bürosu için, merkezden altı aylık süre için 875 lira aylık maaş karşılığında bir propaganda müşaviri kadrosu ile beş aylık süre boyunca 500’er lira maaş karşılığında birer tane kâtip-daktilo, mütercim daktilo ve odacı kadroları tahsis edilmiştir. Oluşturulan kadrolarda, kâtip-daktilo, mütercim daktilo ve odacının ‘ecnebi’ olabileceği belirtilmiştir (CA, 30 18 1 2-114-41-7-33-279). 30 Haziran’da Bakanlar Kurulunca New York’ta bir Basın Ataşeliği kurulması kararına varılmıştır (CA, 30 18 1 2-114-45-17). Bu suretle merkezden yeni bir ataşe kadrosu daha Haberler Bürosu’nun çalışanlarına eklenirken ayrıca, Washington Basın Ataşesi Muavini de New York’ta gönderilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi,

1947). Haberler Bürosu'nun New York'ta ihdas edilmesinin tercih edilmesi, BM'nin merkezine ev sahipliği yapmasından ileri gelirken, kanuni hükümlerin oluşturulmasına kadar yeni kurulan New York Basın Ataşeliği'nin altında çalışması uygun görülmüştür (s. 36).

Haberler Bürosu'nun tesis ve geçici olarak tedviri işleriyle uğraşmak üzere New York'a, Propaganda Müşaviri Ahmet Şükrü Esmer ile İngilizce mütercimi Nezih Manyas'ın gönderildiği (CA, 30 18 1 2-117-59-7-47-286) ve mezkûr isimlerin 1948, 1949 yıllarında görevlerini sürdürdükleri görülmüştür (CA, 30 18 1 2-117-59-7-7-286). 1 Mart 1949'dan itibaren ise Propaganda Müşavirliği'nin kaldırılmasına karar verilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1949, s. 211). Geçici bir görevlendirme ile ABD'ye gönderilen Esmer'in görevinin sona ermesinde rol oynayan temel etken Haberler Bürosu'nun geçici bir çözüm olarak belirlenen New York Basın Ataşeliği'nin altında çalışmasına son verilmesidir. 6 Haziran 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla New York'ta Türk Haberler Bürosu'nun kurulmasına karar verilmiştir (CA, 30 18 1 2-120-53 – 11-153-3).

Büro'nun Faaliyetleri ve Çalışmaları

New York Haberler Bürosu'nun 1947 yılında ABD'de faaliyete geçmesiyle birlikte çeşitli vasıtalarla Türkiye'nin tanıtılması üzerine harekete geçtiği görülür. Haberler Bürosu'nun basın ataşeliklerine göre daha fazla etkin olması, Basın Yayın Genel Müdürlüğü hakkında hazırlanan raporda ifade edilmiştir. Rapora göre, ataşeliklerin “Basın ve Yayın Genel Müdürlüğünden alınarak Dışişleri Bakanlığı kadrosuna verilmesi bunun yerine daha çok faydası ve verimi görülen Haberler büroları kurulması ve takviye edilmesi” yerinde görülmüştür. Tıpkı ABD'de olduğu gibi Avrupada da bir Haberler Bürosu kurulması tavsiye edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1949, s. 44). Ataşeliklerin faaliyetlerine nispetle başarılı bulunan Haberler Bürosu'nun faaliyetlerine baktığımızda, çalışmaların tercüme faaliyetlerinden ileri geçtiği görülmektedir. New York Haberler Bürosu'nun faaliyetleri geniş bir alanda gerçekleşmiştir. Basılı eserler başta olmak üzere, radyo ve televizyondan da istifade edilmiştir. Türkiye'nin Sovyet Rusya karşısında ABD'nin desteğini almak, sürdürmek ve tanıtmak için kurduğu büronun bir Haber Bürosu olması, yürütülen faaliyetlerin haber eksenli amaçlandığını düşündürmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'yle devamlı bir surette temas kurmak üzere, ilk iş olarak Ankara Radyosu'ndan günlük haberleri almak için radyo alıcısı kurulmuştur. Türkiyeden günlük olarak takip edilen haberler, diktafon makinesi ile plağa alınarak, bu haberlerden Türkçe ve İngilizce haber bültenleri neşredilmiştir (Ulus, 10 Mart 1949). Her türlü araçtan istifade edilerek Türkiyeden alınan haberlerin sürekli bir biçimde ABD'ye aktarılmasına çalışılmıştır. Bu bahiste Türkiyedeki haberleri duyurmak üzere, 1948 yılı itibarıyla ‘News From Turkey’ yayınlanmaya başlanarak süreklilik arz edecek biçimde, Türkiye ile ilgili haber ve kanaatlerin yayınlanması sağlanmıştır. News From Turkey, Türkiyeden haberler veren periyodik bir bülten şeklinde intişar ettirilmiştir. News From Turkey'in Türkiyeden son gelişmeler, uluslararası ve ulusal politik, ekonomik gelişmeler hakkında, bilgilendirme yaptığı görülmüştür. Türkiyedeki gelişme ve kanaatlerin ABD'ye aktarılması gerekliliği Büro'nun temel görevi olmasından ötürü News From Turkey, 1950'den sonra da devam ettirilmiştir (“News from Turkey”, September 15 1955, September 29 1955, vd.).

Büro, 1948 itibariyle broşür, kitap türünde eserler yayınlayarak Türkiye'deki gelişmeleri ABD'de kamuoyuyla paylaşmayı sürdürmüştür. Yayınlanan eserler, Türkiye'yi tanıtmak üzere, eğitim, bayındırlık, ekonomi gibi pek çok alanı kapsamaktadır. Bu bahiste, 1948 yılında yayınlanan *Turkey's Foreign Trade*, 1923'ten itibaren Türkiye'nin dış ticaret hacmi hakkında bilgi sunmaktadır. *Turkey's Foreign Trade* sadece Türkiye'nin ekonomisindeki değişimleri vermemiş, ekonomisini ticaret yaptığı ülkeler bazlı olarak değerlendirmiştir. Eserde Türkiye'nin ticaret hacminde Avrupa'nın en büyük yekûnu tuttuğu anlatılmış ve II. Dünya Savaşı sonrası, Türkiye'nin rotasını ABD ve İngiltere'ye yönlendirdiği belirtilmiştir ("Turkey's Foreign Trade", 1948). 1948 yılında yayınlanan bir diğer eser ise *Women in Modern Turkey* isimli eserdir. Eser, Türkiye'de 1923 yılı itibariyle kadının toplumsal, ekonomik, politik eşitlik hakkının garanti altına alındığından bahsetmektedir. Osmanlı dönemindeki kadının durumundan bahseden eser, Cumhuriyet ile birlikte kadınların kazanımlarında ve kısa süre içerisinde pek çok meslekte yer aldıkları belirtilerek, Türk kadının moderniteye dönüşümü anlatılmıştır. Eserin Büro'nun ilk eserlerinden olması, ABD'de yaşanan kadın hareketleri ve derneklerine yönelik bir çalışma olduğunu düşündürmektedir ("Women in Modern Turkey", 1948). 1950'de ise *Modern Turkish Poetry* ve *Modern Turkish Literature* isimlerinde Türkiye'nin kültürel hayatına dair içerik sunan iki eserle, Türkiye'nin bayındırlık faaliyeti hakkında bilgi veren *Turkish Road and Highways* (1950) yayınlanmıştır. Kısaca, New York Haberler Bürosu tarafından yayınlanan basılı eserler Türkiye'nin gelişmekte olduğunu, çağdaşı olan ülkelere hızla yaklaştığını ve 1923'ten sonra girilen hamlelerle Türkiye'nin Batılılaştığını anlatmaya, Türkiye'nin tüm kazanımları ile Batılı bir devlet olduğunu göstermeye yöneliktir.

Bahsi geçen kitaplar dışında aynı amaç doğrultusunda, New York Haberler Bürosu tarafından çeşitli broşür ve hatıralar bastırılarak (Ulus, 8 Mart 1949). Bu eserlerden bir tanesi modern Türkiye'den bahseden 12 sayfalık *Yakın Şark'ın anahtarı Türkiye* isimli kitapçık/broşürdür. Eserin 12 sayfa içerisinde özet olarak bahsettiği konu şu şekildedir:

Müttefik Türkiye tarihinin bir hülâsasını ihtiva etmekte ve son fasılda açık ve kısa bir ifade ile İkinci Dünya Harbinden sonra Türkiye'de askerî masrafların harpten evvelkine nazaran bütçenin daha büyük kısmını çekmekte olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber, Başkan İnönü'nün ıslahat işini azimle ele almış olduğu ve Türk vatandaşlarının istikbale emniyetle bakmaları için yeter sebep bulunduğu da tasrih edilmektedir. (Ulus, 8 Mart 1949)

Broşür için isim olarak "Ortadoğu'nun Anahtarı Türkiye" isminin tercih edilmesi, Türkiye'nin Batı için ne kadar önemli olduğunu göstermeye, anlatmaya yöneliktir. Keza II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin, üstü kapalı bir biçimde Sovyetler sebebiyle artan askeri masrafları konusu öne çıkartılarak, Ortadoğu için gösterdiği öneme istinaden yardım bahsinde yer alması gerektiği vurgulanmıştır. Son olarak ise broşürde İsmet İnönü'nün öne çıkartıldığı ve bu sayede İsmet İnönü'nün önderliğinde kamuoyunun birlik ve emniyet içerisinde olduğu propagandasının yapıldığı görülmektedir.

Bu ana kadar bahsi geçen eserler İngilizce yayınlanmış olup ABD'de gerçekleştirilmek istenen propagandayla yakından ilgilidir. New York Haberler Bürosu'nun Türkiye'yi tanıtmak üzere Latin Amerika ülkelerine yönelik broşürler bastırıldığı da bilinmektedir. *Türkiye* adlı broşür, İspanyolca

olarak bastırılmış ve Meksika'dan gelen talep üzerine Türkiye'yi tanıtmak amacıyla Meksika'ya gönderilmiştir (CA, 490 1 00-1295-302-1). Her ne kadar Meksika'ya İspanyolca bir broşür gönderilmiş olsa da bu durumun istisnai olduğu düşünülmelidir. Zira New York Haberler Bürosu için çalışma alanı olarak ABD ve BM'nin hedeflenmesi ve bu konuda propaganda yapmak üzere Büro'nun teçhiz edilmiş olması bu gerekçenin ana nedenidir. Ayrıca Latin Amerika ülkelerinin Türkiye'nin algıladığı dış tehdit konusunda, önemli bir yardımcı veya denge unsuru olarak görülmemesi, Haberler Bürosu'nun ABD merkezli çalışmasının diğer bir nedenini oluşturmaktadır.

Haberler Bürosu'nun matbu yayınlar dışında televizyondan ve radyodan istifade ettiği görülür. Her ne kadar eldeki imkânlar göz önüne alındığında radyo, televizyon faaliyetleri sınırlı kalmış olsa da bunlar Türkiye'nin tanıtılması için oldukça önemli atılımlar olarak kabul edilmelidir. Bu doğrultuda New York Haberler Bürosu'nun Amerika'da yürüttüğü propaganda faaliyetleri içerisinde en dikkat çekici propaganda aracının televizyon olduğu muhakkaktır. Türkiye'nin televizyon macerasının bilinenin aksine çok daha erken bir tarihte, yurt dışında başlaması, CHP Hükümetleri tarafından televizyonun tanındığı ve propaganda amacıyla kullandığını göstermektedir. Haberler Bürosu'nun tertiplelediği yarım saat süren "Türk Saati" isimli program, 7 Eylül 1948 tarihinde "New York'un en büyük Wpiz televizyon istasyonu" tarafından yayınlanmıştır. Yarım saatlik program üç bölümde gerçekleşmiştir. İlk olarak müzik dinletisiyle başlayan yayın, Ankara Konservatuari'nden Tarık Bulut'un şarkıları, Nihat Esen'in saksafon soloları, piyano ve gitar parçaları olarak icra edilmiştir. Tercih edilen müzik, Türkiye'nin yerli müzik anlayışından uzak olmasının yanında, Amerikan değerleri ve Türkiye'nin Batılılaşma arzusu ile oldukça uyumludur. Programın ikinci kısmında ise "altı Türk kızının" gerçekleştirdiği Zeybek ve Karadeniz oyunları oynanmıştır. Son bölümde ise, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Kurulu ile yapmakta olduğu işbirliği anlatılmıştır. Türkiye'nin BM'yle yürüttüğü işbirliğinin vurgulanması, Türkiye'nin hukuka ve evrensel Batılı değerlere verdiği önemi göstermektedir. Yayının beğenildiği özellikle, Batılı tarzda yapılan müziğin bilhassa altı çizilmiştir (Aydın Tarihi, Eylül 1948, s. 33). Diğer taraftan New York Haberler Müdürü Nuri Eren tarafından 2 Eylül 1949 tarihinde "Amerika'nın en büyük şebekelerinden biri olan M.B.C. Radyosunda" bir konuşma gerçekleştirilmiştir. Eren bu konuşmada, Ağrı Dağı hakkında yapılan çalışmalara ilişkin bilgi vermiş, bunun yanı sıra Türkiye'nin son yirmi beş yılda inkişaf ettirdiği nakil vasıtalarıyla Türkiye'de arkeoloji sahasında kaydedilen ilerlemeler anlatılmıştır. Eren'in konuşması, M.B.C. Radyosu'nun şebekesinde iki ayrı program halinde yayınlanmıştır (Aydın Tarihi, 1949, s. 15.) Ekim ayında bu kez Cumhuriyet Bayramı sebebiyle, New York Radyosu'nda bir saatlik bir program gerçekleştirilmiştir. Nuri Eren'in Türkiye hakkında demeci ile başlayan yayında Eren, Türkiye'nin "bugünkü dünyadaki durumunu belirtmiştir." Türkiye'nin dünyadaki durumu oldukça önemlidir; zira Türkiye gerçekleştirdiği propagandada Batı'ya, özellikle de ABD'ye, Sovyet Rusya'ya karşı Batı'nın temsil ettiği hürriyetin yılmaz bir savunucusu olduğunu ve Sovyetler'e karşı mücadelede, Batı'yla birlikte olduğunu belirtmesi, Türkiye'nin Batı için önemli olduğu imajını kuvvetlendirmeye ve bu konuda ABD'nin desteğini almaya yönelik bir girişimdir. Program Eren'in demeci sonrasında, Tarık Bulut ve Refia Gökmen tarafından seslendirilen Türk halk şarkıları ile devam etmiştir. Haberler Bürosu'ndan Nezih Manyas ayrı bir bahiste Türkiye'deki "yeni musikiye" dair açıklamalar yapmış, Nimet Vahit bu yeni türe dair eserler seslendirmiştir. 1949 yılında Haberler Bürosu'nun resmi olarak

kurulması, ABD'nin Ortadoğu ve Türkiye'yle ilgili faaliyetlerini hızlandırdığı bir döneme tekabül etmiştir. Columbia Üniversitesi'nde kurulması tasavvur edilen Türk Kültür Şubesi'nin Hükümet tarafından desteklenmesi, New York Haberler Bürosu'nun faaliyette bulunduğu bir zamanda olması hasebiyle dikkat çekicidir (Aydın Tarihi, 1949, s. 89).

Haberler Bürosu'nun bir diğer propaganda faaliyeti ise konferanslar olmuştur. New York Haberler Bürosu Müdürü Nuri Eren tarafından 29 Nisan 1950'de Columbia Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "Türkiye'nin Bugünkü Dünya İçindeki Mevki" konulu konferansı oldukça dikkat çekicidir. Eren konferansta "Türkiye'nin dış siyasetinin Türk istiklâl ve bütünlüğünü korumak beynelmilel taahhütlere tam bir sadakat göstererek milletlerarası münasebetlerde beynelmilel ahlâkın hâkimiyetini sağlamak gibi iki ana prensibe istinat ettiğini" anlatmıştır. Eren'in Columbia Üniversitesi'nde gerçekleştirdiği konferans sonrasında, yeni bir konferans için Mayıs ayında Princeton Üniversitesi tarafından davet edilmesi, ABD'de Türk dış politikası konusundaki tutumun merak edildiğini ve bu konunun izah edilmesinin arzu edildiğini göstermektedir (Aydın Tarihi, 1950, s. 27).

Haberler Müdürlüğü, gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerin yanı sıra Türkiye'nin aleyhine olan bazı durumlarda da Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından devreye sokulmuştur. İsveç'te tüccarlıkla iştiğal eden bir vatandaş, İsveç'te bir seyahat bürosunda gördüğü İstanbul afişinde, Türkiye'yle ilgisi olmayan bir Tibetli adamın yer aldığını Ankara'ya bildirmiş, yapılan ihbar neticesinde Basın Yayın Genel Müdürlüğü afişle ilgili daha önce devreye girdiklerini bildirmiştir. New York Haberler Bürosu daha önce, Pan American Hava Yolları şirketinin Türkiye hakkında yanlış fikir veren İstanbul afişi ile ilgili olarak, şirketin New York merkeziyle uzun süren görüşmelerde bulunarak afişin kaldırılmasına çalışmıştır. Fakat Haberler Bürosunu bir netice alamaması üzerine, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün devreye girmesiyle, "şirketin yakın şark ve Hindistan bölgesi müdürü Mr. George Doole nezdinde teşebbüslerde bulunularak, bu afişin dünyanın hiçbir yerinde yayınlanmayacağına dair teminat" alınmıştır. Teminatın daha sonra yazı ile teyit edilmiş olmasına rağmen, afişin İtalya, İsveç ve Hindistan'da görülmesi karşısında yeniden harekete geçilmiş, şirkete Türkiye'yi tanıtıcı otuz adet fotoğraf verilmiştir (CA, 490 1 0 0-576-2291-6).

Haberler Bürosu'nun en önemli faaliyeti, Türkiye lehine kamuoyu oluşturacak tarzda propaganda yapmaksa da Büro, Türkiye'nin aleyhine cereyan eden durumlarda devreye girerek aleyhteki propagandaları önlemeye de çalışmıştır. Bu konuda afiş dışında, sinemanın da New York Haberler Bürosu'nun dikkatini çektiği görülmektedir. March of Time müessesesi tarafından 1946 yılında çekilen ve 1948 yılında gösterilmeye başlanan *Turkey's \$100.000.000* isimli film New York Haberler Bürosu tarafından görülerek kusurları, bildirilmiş ve düzeltme vaadi alınmıştır. Fakat yine de Türkiye'nin aleyhine olacak şekilde film yayınlanmış; Türkiye sansürcü, inhisarcı gösterilmiştir. *Turkey's \$100.000.000* isimli filmin oluşturduğu durum karşısında, New York Haberler Bürosu, Türkiye'nin tanıtılması için ticari işletmelerin yerini almak üzere Türkiye'den 16 milimetrelik propaganda filmleri talep etmiştir (CA, 30 10 0 0-268-806-17-440).

New York Haberler Bürosu'nun, 7 Ağustos 1950'de Birleşik Amerika Birinci Milletlerarası Ticaret Fuarı'nda gerçekleştirdiği propaganda faaliyeti, Büro'nun Türkiye'yi tanıtmak için izlediği metot hakkında bilgi veren bir diğer kaynaktır. Fuar gerçekleştiği dönemde iktidar mevkiinde Demokrat

Parti olmasına rağmen Büro'nun müdürü başta olmak üzere personelinin eski dönemde olduğu gibi muhafaza edilmiş olması, CHP İktidarı döneminde yapılan uygulamaların sürdürülmesi şeklinde olmuştur. Ayrıca mezkûr fuardan önce gerçekleştirilen fuarlarda nasıl bir yol izlendiğinin anlaşılması açısından Chicago Fuarı oldukça önemli bir örnektir. Nuri Eren'e göre, 15 gün süren fuar sadece,

Amerikan devlet adamlarının ve bilhassa Marshall Planı erkanının edf'atla tebarüz ettirmiş oldukları veçhile Amerikan halk oyuna hitap eden bu gibi teşebbüsleri sadece iktisadi zaviyeden mütalaa etmiyerek, Amerikan halkının dış ülkelere karşı ilgisini artırmak ve Amerikan hükümetinin yardım programını destekleyecek bir atmosfer yaratmak zaviyesinde görmek lazımdır. (CA, 30 10 0 0-173-196-17-186)

Bu sebeple fuarlara ayrıca bir ihtimam gösterildiği anlaşılmaktadır. Sergide, Türk resim ve el işlerinin örnekleri teşhir edilmiş, bununla yetinilmeyerek Chicago Şehir Kütüphanesi'nde bir sergi açılmıştır. Chicago'daki bütün gazete ve ajanslara Türkiye ve ürünleri hakkında yazılar verilerek bunların yayınlanması sağlanmıştır. Radyo ve televizyon istasyonlarından Türkiye'ye dair yayınların yapılması sağlanmış ayrıca, W.B.E.Z. istasyonundan yapılan konuşmaların okullar açıldıktan sonra W.B.E.Z. tarafından sınıflarda yayınlanması temin edilmiştir. Tüm bunları dışında yetkililer ziyaret edilmiş, Blackstone Oteli'nde bir kokteyl tertip edilerek Türk ürünleri ikram edilmiştir. Nuri Eren'e göre ABD'de, radyonun propaganda konusundaki önemi karşısında, radyo programları ücret karşılığında gerçekleşmekte iken Büro'nun çalışmaları neticesinde Türkiye, ücretsiz olarak 27 programda yer almıştır. Fuar dolayısıyla, 1949 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Albay McCormick ile sağlanan irtibat neticesinde, "Türkiye'nin Atlantik Paktı'na [NATO] iştirakinin lüzumu hakkında Chicago Tribune'de bir makale yayınlanmıştır." Makalenin radyo ve gazeteler için kısa sürede ilgi uyandırdığı ve bu durumun Atlantik Paktı'na katılım için oldukça önemli bir gelişme olduğu belirtilmiştir (CA, 30 10 0 0-173-196-17-186). Fuar, New York Haberler Bürosu'nun fuar gibi önemli toplantılarda nasıl bir uygulama yürüttüğünü ve genel olarak hangi araçlarla propaganda yaptığını göstermesi açısından oldukça önemli bir kaynaktır. Chicago Fuarı, radyo, televizyon, gazete, sinema gibi faaliyet yürüttüğü alanların dışında Haberler Bürosu'nun fuar çalışmasında nasıl bir propaganda faaliyeti gerçekleştirilmesinin öğrenilmesi açısından oldukça önemli bir gösterge olmuştur.

Türkiye'nin ABD'de Yürüttüğü Propaganda Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme

New York Haberler Bürosu'nun kurulduğu tarihten sonra nasıl bir çalışma usulü izlediği, Ahmet Şükrü Esmer tarafından, Haberler Bürosu'ndan Basın Yayın Genel Müdürü olarak yeni atandığında gerçekleştirdiği ilk basın toplantısında açıklanmıştır. Esmer'in açıklamaları, Haberler Bürosu'nun çalışmalarının genel olarak ne şekilde ele alındığını bütüncül bir bakışla bize sunmaktadır.. Esmer'e göre Türkiye'yi ABD'de tanıtmak üzere bütün modern araçlardan istifade edilmeye çalışılmış; bu istikamette, Büro'nun üç temel alanda faaliyet gösterdiği kaydedilmiştir. Bunlar, televizyon ve film gösterimi; radyo konuşmaları; kitap, broşür, bülten, afiş ve harita basıp yayınlamak üzere matbuu faaliyetlerdir. Esmer'in ABD'ye tayin edildikten sonra ilk işi, Türkiye ile devamlı bir surette temas kurmak üzere Ankara Radyosu'ndan günlük haberleri almak için tesisat kurmak olmuştur. Günlük olarak takip edilen haberler, diktafon makinesi ile plağa alınarak, bu haberlerden Türkçe ve İngilizce

haber bültenleri neşredilmiştir. Bültenlerin önemi ABD basınının bültenlerden Türkiye ile ilgili haberleri vermek üzere alıntı yapmasından kaynaklanmaktadır. ABD’de sinemanın önemine dikkat çeken Esmer, sinema konusundan istifade etmek üzere film şirketleriyle temasa geçerek, Genel Müdürlükten gönderilen aktüalite filmlerinin ilgili müesseseler tarafından hazırlanan ‘aktüalite jurnallerinde’ yer alması sağlanmıştır. Sinemalarda aktüalite filmlerinin gösterilmesi sonrasında, televizyonda rağbet gören programlarda filmlerin yer alması sağlanmıştır. Ayrıca 65 resimlik bir projeksiyon filmi hazırlanarak üniversitelere, kulüplere, okullara ve çeşitli kurumlara 2500 kopya olarak dağıtılmıştır. Filmin beklenenden çok daha fazla ilgi çekmesi üzerine bu kez sesli bir film çekilmiştir. Radyo ve televizyonun ABD halkının hayatında oynadığı role paralel olarak radyo-televizyon istasyonlarında “Türk Gecesi”, “Türk Musikisi” programlarıyla çeşitli konferanslar tertip edilmiştir. Esmer, bizzat kendisinin bazı programlara katıldığını bildirmiştir. Milletlerarası fuar ve sergilerde ise Haberler Bürosu’nun pavyonlar tuttuğu ve burada Türk elişi ve sanat eserlerinin takdim edildiği bildirilmiştir. Amerika’nın farklı yörelerinde açılan sergilere ise fotoğraf, afiş, harita ve broşür yollanmıştır. Esmer, Büro’nun 18 adet kitap, broşür, harita ve afiş neşrettiğini ifade etmiştir. Bunların dışında ayrıca ABD’de yayınlanan yıllıklara, ansiklopedilerde yer alan Türkiye ile ilgili maddelerin doğru bilgiler ihtiva etmesi sağlandığı gibi bazı maddeler bizzat Haberler Bürosu çalışanları tarafından yazılmıştır. Tüm bunların haricinde Amerikan basınında Türkiye’yi yanlış tanıtan yazıların düzeltilmesi yönünde çalışılarak, bu türden haberlerin önlenmesi, yayınlananların ise tezkip edilmesi sağlanmıştır (Ulus Gazetesi, 10 Mart 1949).

Basın ataşeliklerine nispetle New York Haberler Bürosu’nun çalışmaları başarılı bulunmuş, bu sebeple Basın Yayın Genel Müdürlüğü hakkında hazırlanan değerlendirmede, ataşeliklerin Dışişleri Bakanlığı’na tevdi edilmesi, buna karşın ise ataşeliklerin yerlerine haber bürolarının kurulması tavsiye edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1947, s. 44). Haberler Bürosu’nun faaliyetleri takdir edilmekle birlikte, Basın Yayın Genel Müdürü Ahmet Şükrü Esmer’e göre New York Haberler Bürosu’nun faaliyetleri yeterli değildir (Ulus Gazetesi, 1949). Yeterli olmayan tanıtma faaliyetleri, sonraki yıllarda da Türkiye’nin istediği tarzda gerçekleşmemiş ve sürekli tartışılan bir konu haline gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı Kültür Münasebetleri Dairesi Başkanı Hamit Batu (1964, s. 115) ve Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Başkanı İsmail Soysal (Batu ve Soysal, 1965, s. 8-10) Türkiye’nin tanıtma faaliyetlerinin 1960’lı yılların ortasında dahi yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

ABD’de Basın Ataşesi olarak görev yapan Nüzhet Baba, 24 Kasım 1948 tarihinde Genel Müdürlüğe gönderdiği “Memleketimizi Amerika’ya Tanıtmak Meselesi Üzerine Rapor”da Türkiye’nin neden başarısız olduğunu açıklamaktadır. Dört bölümden oluşan raporda ilk olarak Türkiye’nin neden iyi tanınmadığı sorusunun cevabı verilmiştir. Baba’ya göre, Türkiye’nin Amerika’da iyi tanınmamasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki Yunanlıların ve Ermenilerin 19. yüzyıldan itibaren Türkiye ve Türkler hakkında kaleme aldıkları “garazkarene” yazı ve kitaplara karşı, Türkiye’nin yeterince yayının olmamasıdır. Buna örnek verme ihtiyacı hisseden Baba: Dünyanın en zengin kütüphanelerinden biri olan “Library of Congress”de Ermeni meselesinde Türkiye’yi savunan tek bir eserin bulunmakta olduğunu bildirmektedir. İkinci neden ise Türkiye’nin Müslüman oluşu ile ilgilidir. Raporda bu durum şu şekilde tespit edilmiştir: “Müslümanlık-Hıristiyanlık davası, gerçi eski ateşli devresini yaşamış ve bugün durulmuş ise de, bazı kitleleri henüz taassup devresinde

yaşamakta olan Amerikalılar için Müslümanlık aleyhimize bir 'not' teşkil etmektedir" (CA, 30 1 0 0-101-628-9). Üçüncü bir neden ise Türkiye'nin azınlıklar konusundaki kötü şöhretidir. Rapora göre ABD'de "Türklerin azınlıklara karşı her zaman fena muamele ettikleri" kökleşmiş bir inanç haline gelmiştir. Özellikle Varlık Vergisi'nin tam manasıyla ABD'de anlatılamamış oluşu rapora göre, Türkiye için olumsuz bir gelişme olarak görülmüştür. Dördüncü neden ise Türkiye hakkında son bir yüzyılda kaleme alınan "efsanevi mahiyette, harem hayatı ve şark masalları"na dayanan eserlerin yayınlanmasıdır. Baba'ya göre:

Bu cihet basın evlerinin ve tâbilerin zihinlerine o şekilde yerleşmiştir ki, bugün bu efsanelerden bahsetmeyen ve Türkiye'yi hakiki vechesile gösteren bir eseri kabul ettirmek, Amerika'da ticarî mahiyette çalışan basın evleri nezdinde hakiki manasile güçtür. Amerikalı kendi gibi yaşayan ve düşünen insanlara ait eserlerden ziyade bin bir gece masallarına meftundur. (CA, 30 1 0 0-101-628-9)

Beşinci neden Amerikan okullarında okutulan tarih ve coğrafya kitapların Türkiye hakkında yer alan bilgilerin eksik ve yetersiz oluşudur. Rapor, altıncı neden olarak ise ABD halkının tutumundan ve alışkanlıklarından bahsetmektedir. Baba raporda, Amerikalıların reklamla büyüyen insanlar olduklarına dikkat çekmekte ve bu hususta halkın desteğini sempatisi kazanmak için yoğun bir reklam ya da propaganda kampanyası yapılmasının gerektiğini söylemektedir. Rapor bu konuda seçimler için başkan adaylarının ülkeyi, baştanbaşa aylarca kapı kapı dolaşarak kendilerini tanıttığını söyleyerek yapılması gerekenin bu olduğunu ifade etmiştir. Yedinci sebep olarak Türkiye ile ABD arasında coğrafi, iktisadi ve kültür konularındaki mesafenin Türkiye'nin yeterince tanınmasına engel teşkil etmesi gösterilmiştir. Raporun yazıldığı andaki durumun ne olduğunu değerlendiren Baba'ya göre, Truman Doktrini sonrasında basın yayın, radyo vesaire kamuoyu araçlarında Türkiye lehine bir gelişme gözükse de bu gelişme istenilen tarzda değildir. Nüzhet Baba'ya göre,

Kardeş olmasalar bile, her halde yakın akraba oldukları halde İngilizler, burada enformasyon servisleri için senede bir milyon dolar sarfetmektedirler. Kesin bir İhtiyaç hissetmeselerdi, böyle dar zamanlarda İngilizlerin bu şekilde bir para sarfetmeleri hayale sığmaz bir hareket teşkil ederdi. (CA, 30 1 0 0-101-628-9)

Bu sebeple, sistematik bir çalışmanın yanında para sarfedilmesi de gerekmektedir. Tüm bunların yanı sıra ataşenin dikkat çektiği bir başka husus da; "Türkiye'de bulunmuş bazı Amerikalılarla bu konu etrafında fikir teatisi"dir. Baba'ya göre bu durum, beyhudedir ve çoğu zaman yanlış kararlara sevk edici bir yoldur. Baba, tek gayeleri maddi çıkar temin etmek olan bu tür Amerikalıların bazılarının Türkiye'nin iyi tanınmasını arzu etmedikleri gibi kendi memleketlerini dahi tanımadıklarını ifade etmektedir (CA, 30 1 0 0-101-628-9).

Sonuç

Bu çalışma, II. Dünya Savaşı sonrasında, milli güvenlik algılamalarında yaşanan değişiklik nedeniyle, CHP Hükümetlerinin Sürekli Çok Partili Yaşam'a geçilen 1945-1950 yılları arasında yurt dışında, dış politikaya dayanan propagandasını değerlendirmeye çalışmaktadır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin hemen akabinde, Sovyet Rusya'nın Boğazlara ve Doğu Anadolu topraklarına yönelik

talepleri karşısında, Türk dış politikası milli güvenlik ekseninde değişime uğramıştır. Sovyet Rusya'dan kaynaklanan endişe ve kaygılar karşısında, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri, olası bir Sovyet işgaline veya müdahalesine karşı koyabilmek üzere Amerika Birleşik Devletleri'nden destek almak için ABD kamuoyuna ve bürokrasisine yönelik kapsamlı bir propaganda faaliyeti yürütmüştür. Bu doğrultuda Türkiye, SSCB'ye karşı müşterek mücadeleye giriştiği ABD nezdinde kendini tanıtmak ve ABD'den destek almak için New York Haberler Bürosu'nu kurmuştur.

Haberler Bürosu'nun adresi olarak ABD'nin tercih edilmesinin Türkiye'nin yaşadığı dış politika değişimi ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Zira II. Dünya Savaşı sonucunda Türkiye'nin geleneksel Batılı ortağı İngiltere'nin savaştan zayıflayarak çıkması sonrasında ABD, Avrupada İngiltere'nin yerini almıştır. Türkiye'nin ABD'de yeterince tanınmaması ve 1947 yılından sonra ortak tehlike SSCB'ye karşı, ABD'nin Truman Doktrini ve Marshall Yardımları ile verdiği desteğin sürmesi için Türkiye'nin tanıtılması bir zorunluluk halini almıştır.

Haberler Bürosu'nun 1947 yılı itibariyle çalışmalarına başlamasıyla birlikte, Türkiye'yi ABD'de tanıtmak üzere bütün modern araçlardan istifade edilmeye çalışılmış; bu istikamette, Büro üç temel alanda faaliyet göstermiştir. Bunlar televizyon-film gösterimi, radyo konuşmaları ve matbu faaliyetlerdir. Basın ataşeliklerine nispetle New York Haberler Bürosu'nun çalışmaları oldukça başarılı bulunmuş, bu sebeple Basın Yayın Genel Müdürlüğü hakkında hazırlanan değerlendirmelerde, ataşeliklerin Dışişleri Bakanlığı'na tevdi edilmesi, buna karşın ise ataşeliklerin yerlerine haber bürolarının kurulması tavsiye edilmiştir. Her ne kadar New York Haberler Bürosu başarılı bulunmuşsa da bu başarı tercüme büroları şeklinde çalışan basın ataşeliklerine kıyasladır. Türkiye'nin ABD kamuoyunda ve ABD'li yetkililer nezdinde propagandasının başarı ile yapıldığını söylemek pek mümkün gözükmemektedir. Zira yapılan faaliyetler önemli olmakla birlikte kısa süre içerisinde ABD kamuoyunu Türkiye lehine çevirecek olmaktan ve Sovyetler karşısında maddi ve manevi olarak Türkiye'nin desteklenmesini sağlamaktan uzaktır. Bu durumun oluşmasında rol oynayan en temel etmen Türkiye'nin ABD'de tanıtılmasında geç kalınmasıdır. Zira ABD'nin Türkiye için önemli hale gelmesi SSCB tehlikesiyedir. Bu sebeple, 1945-1950 dönemine kadar ABD'de Türkiye'nin tanıtılması, propagandasının yapılması faaliyetine yoğun olarak girilmiştir. Türkiye'nin tanıtılması faaliyetlerinde geç kalınması karşısında, Türkiye'yi düşmanca bir biçimde tanıtan "Ermeni ve Rum" diasporaları, çok daha önce ve uzun soluklu bir propaganda faaliyetine girişerek Amerikan kamuoyunda, Türkiye'nin imajını olumsuz bir biçimde yansıtmışlardır. Azınlıklar sebebiyle yapılan kötü imaj çalışması, Türkiye'nin Müslüman kimliği ile Hıristiyan ABD'de kabul görmesinin nispeten önüne geçmiştir. New York Haberler Müdürlüğü'nün yayın çalışması oldukça önemli ve dikkat çekici olmakla birlikte yeterli değildir. Türkiye'nin tanıtıldığı dönemde basılan yaklaşık yirmi civarında kitap, broşür, harita karşısında, sadece Yunanistan Bağımsızlık Savaşı ile ilgili yayınlanmış 700-800 civarında kitap, binlerce makale ABD kütüphanelerinde yer almıştır. Buna karşın Kongre Kütüphanesi'nde Ermeni meselesi ile ilgili Türkiye'nin tezini müdafaa eden tek bir kitap yer almıştır. Ayrıca daha sonra yayınlanan eserlerin ABD kamuoyunda ilgi uyandırmaktan da uzak olduğu görülmüştür.

Radyo ve televizyon yayınlarının, ara ara gerçekleşmekle birlikte kalıcı olması açısından süreklilik arz etmesi gerekmiştir. Bu ise mümkün olmadığından, Türkiye'nin direkt televizyon, radyo, haber

propagandası başarılı olmamıştır. Üstelik radyo ve televizyon için Türkiye hakkında sansasyonel konuların gündemde olmaması, Türkiye'yle ilgili haberlerin kamuoyunda yer almasına engel teşkil etmiştir. Radyo, televizyon, fuar, çalışmaları önemli atılımlar olmakla birlikte tüm bunların dışında tanıtma faaliyetinin uzun soluklu bir çalışma gerektirdiği gerçektir. Büro'nun kısa bir süre içerisinde ABD kamuoyunun desteğini sağlamasını mümkün olmayacağı gibi ABD'nin coğrafi şartlarının da buna müsait olmadığı bilinmektedir. Türkiye ile ABD arasında coğrafi, iktisadi ve kültür konularındaki mesafe Türkiye'nin yeterince tanınmasına engel teşkil etmiştir. Gerçekleştirilen faaliyetler oldukça önemli girişimler olmakla birlikte, ABD kamuoyunun dikkatini çekecek yoğun kapsamlı bir propaganda ve reklam çalışmasına girilmemiş olması, New York Haberler Bürosu'nun faaliyetlerinin dar bir sahada kalmasına sebep olmuştur. 1947-1950 yılları arasında yeterli olmayan tanıtma faaliyeti, sonraki yıllarda da Türkiye'nin istediği tarzda gerçekleştiremediği ve sürekli bir biçimde tartıştığı bir konu haline gelmiştir.

Kaynakça

- Arı, T. (2000). *Amerika'da siyasal yapı lobiler ve dış politika*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Armaoğlu, F. (1991). *20. yüzyıl siyasi tarihi 1914-1980* Cilt: I. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aydın Tarihi. (Eylül 1948). No: 178.
- Aydın Tarihi. (Eylül 1949). No: 190.
- Aydın Tarihi. (Kasım 1949). No: 192.
- Aydın Tarihi. (Nisan 1950). No: 197.
- Batu, H. (1964). Dış siyaset ve tanıtma. *Dışişleri Belleteni*, (2), 114-119.
- Batu, H. ve Soysal İ. (1965). Türkiye'nin tanıtılması. *Dışişleri Belleteni*, (10), 8-13.
- Bektaş, A. (1996). *Kamuoyu, iletişim ve demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bektaş, A. (2002). *Siyasal propaganda tarihsel evrimi ve demokratik toplumdaki uygulamaları*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Deringil, S. (1994). *Denge oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Dışişleri Bakanlığı. (1973). *Türkiye dış politikasında 50 yıl: İkinci Dünya Savaşı yılları (1939-1946)*. Ankara: Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Domenach, J. M. (1969). *Politika ve propaganda*, T. Yücel (Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Draft suggestions for President's Message to Congress on Greek Situation, (March 3, 1947). [trumanlibrary.org](http://www.trumanlibrary.org). Subject File, J.M. Jones Papers. 03.04.2015 tarihinde http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/documents/pdfs/6-9.pdf#zoom=100. adresinden edinilmiştir.
- Ertürk, S. (1951). *Propaganda ve beşinci kolun İkinci Dünya Harbinde oynadığı roller*, Ankara: Gnkur. Bşk. Yayınları, Genelkurmay 1. No. Basımevi.
- Gürün, K. (1991). *Türk Sovyet ilişkileri (1920-1953)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kamel, A. (2014). *1923'ten günümüze Türk dış politikası ve diplomasisi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Karadağ, H. (2012). Bir dış politika tekniği olarak kamu diplomasisi: Karar verme süreci üzerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Modern Turkish Literature. (1950). [Babel.hathitrust.org](http://babel.hathitrust.org). 08.06.2017 tarihinde <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000123235487;view=1up;seq=3> adresinden edinilmiştir.
- Modern Turkish Poetry. (1950). [Babel.hathitrust.org](http://babel.hathitrust.org). 08.06.2017 tarihinde <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000123235479;view=1up;seq=3> adresinden edinilmiştir.
- News From Turkey. (1955, September 15). *Turkish Information Office*, 8(21).
- News From Turkey. (September 29 1955). *Turkish Information Office*, 8(23).
- News From Turkey. (October 6 1955). *Turkish Information Office*, 8(24).
- News From Turkey. (November 17 1955). *Turkish Information Office*, 8(28).
- News From Turkey. (November 3 1955). *Turkish Information Office*, 8(26).
- News From Turkey. (November 10 1955). *Turkish Information Office*, 8(27).
- News From Turkey. (December 1 1955). *Turkish Information Office*, 8(29).
- News From Turkey. (December 15 1955). *Turkish Information Office*, 8(30).
- News From Turkey. (December 29 1955). *Turkish Information Office*, 8(32).
- News From Turkey. (January 5 1956). *Turkish Information Office*, 9(1).
- Onaran, Ş. A. (1984). *Kamuoyu el kitabı*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Qualter, T. H. (1980). Propaganda teorisi ve propagandanın gelişimi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 35(1), 255-307.
- Sander, O. (1996). *Siyasi tarih 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sever, A. (1997). *Soğuk savaş kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu: 1945-1958*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- TBMM *Tutanak Dergisi*. (26.12.1947). Dönem: VIII, Cilt: 8, Toplantı: 2, Yirmi Üçüncü Birleşim. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c008/tbmm08008023.pdf> adresinden edinilmiştir.
- TBMM *Tutanak Dergisi*. (21.11.1949) Dönem: VIII, Cilt: 16, Toplantı: 3, Kırk Sekizinci Birleşim. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c016/tbmm08016048.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Turkey's foreign trade. (1948). *Babel.hathitrust.org*. 08.06.2017 tarihinde <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000123235669;view=1up;seq=4> adresinden edinilmiştir.
- Turkish road and highways. (1950). *Babel.hathitrust.org*. 08.06.2017 tarihinde <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000123235768;view=1up;seq=4> adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe sözlük*. (t.y). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&karama=gts&guid=TDK.GTS.5be41bf6d2e677.75261368 adresinden edinilmiştir.
- Türkmen F. (1965). *Siyasi propaganda sanatı*. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası.
- Ulus. (1948, 8 Mart).
- Ulus. (1949, 8 Mart).
- Ulus. (1949, 10 Mart).
- Women in modern Turkey. (1948). *Babel.hathitrust.org*. 08.06.2017 tarihinde <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000123235651;view=1up;seq=13> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, G. (2014). Uluslararası halkla ilişkiler perspektifinden kamu diplomasisi: Türkiye kamu diplomasisi koordinatörlüğü örneği çerçevesinde kültürel diplomasi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı-Cumhuriyet Arşivi (CA) Belgeleri

- CA, Fon No: 30 1 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 101 Dosya Gömleği No: 626 Sıra No: 5, Dosya Numarası: F11
- CA, Fon No: 30 10 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 85 Dosya Gömleği No: 564 Sıra No: 2 Dosya Numarası: 85
- CA, Fon No: 30 18 1 2 Yer Numarası: Kutu No: 114 Dosya Gömleği No: 41 Sıra No: 7 Dosya Numarası: 33-279
- CA, Fon No: 30 18 1 2 Yer Numarası: Kutu No: 114 Dosya Gömleği No: 45 Sıra No: 17
- CA, Fon No: 30 18 1 2 Yer Numarası: Kutu No: 117 Dosya Gömleği No: 59 Sıra No: 7 Dosya Numarası: 47-286
- CA, Fon No: 30 18 1 2 Yer Numarası: Kutu No: 118 Dosya Gömleği No: 89 Sıra No: 7 Dosya Numarası: 47-422
- CA, Fon No: 30 18 1 2 Yer Numarası: Kutu No: 120 Dosya Gömleği No: 53 Sıra No: 11 Dosya Numarası: 153-3
- CA, Fon No: 490 1 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 576 Dosya Gömleği No: 2291 Sıra No: 6 Dosya Numarası: 2. Büro
- CA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 268 Dosya Gömleği No: 806 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 440
- CA, Fon Kodu: 30 10 0 0 Kutu No: 173 Dosya Gömleği No: 196 Sıra No: 17 Dosya Numarası: 186
- CA, Fon No: 30 1 0 0 Yer Numarası: Kutu No: 101 Dosya Gömleği No: 628 Sıra No: 9
- CA, Fon Kodu: 490 1 0 0 Kutu No: 1295 Dosya Gömleği No: 302 Sıra No: 1 Dosya Numarası: 8. Büro